



NØDVARSEL



Ságastallanofelaš

Dát ságastallanofelaš lea veahkkeneavvu mii lea ráhkaduvvon luohttevašolbmui dehe oapmahaččaide geat veahkehit gaskkustit dieđuid hearkkes joavkkuide. Ulbmil lea addit vástádusaid gažaldagaide mat sihke oapmahaččain ja sierranas hearkkes joavkkuid olbmuiin sáhttet leat Heahtedieđu birra.



POLITIET



dsb



SIVILFORSVARET

Hearkkes joavkkuid birra

Hearkkes joavkkut leat olbmot geain sierranas sivaiddihte eai leat návccat váldit vuostá dieđuid dábálaš gulahallankanálaid ja kampánnjaid bokte. Dat sáhttet leat mánát ja nuorat, olbmot geain lea heajos teknologalaš gelbbolašvuohta, olbmot geain leat kognitiivvalaš hástalusat nu go váttisvuođat ipmirdit, jurddašit ja dovdat áššiid ja diliid, olbmot geain leat duođalaš gárrenmirkováttisvuođat, duođalaš mentála buozanvuohta, olbmot geat eai ipmir mii lea čállojuvvon, olbmot geain lea heajos luohhtevašvuohta eiseválddiide, dehe olbmot geat eai ipmir guđege dain badjel 20 gielain masa diehtu lea jorgaluvvon.

Eai buot gažaldagat dás vulobealde leat relevánta buohkaide dain sierranas hearkkes joavkkuin. Leat go dus evttohusat eanet gažaldagaide ja vástádusaide mat berrejit váldojuvot mielde dán ságastallanofelažžii, sádde áinnas midjiide dieđu dan birra dán e-postii: henriette.magnussen@dsb.no

Mii lea Heahthediehtu?

Heahthediehtu lea vuogádat mii johtilit sáhtta sáddet dehálaš dieđu ollu mobiilatelefovnaide jus čuožžila duođalaš dáhpáhus. Diehtu boahká politiijas dehe Siviilasuođjalusas, ja mearkkaša dan ahte lea duođalaš dáhpáhus čuožžilan man birra don fertet diehtit.

Goas oaččun mun Heahthedieđu?

Heahthediehtu galgá adnojuvot addit dieđu duođalaš ja fáhkka dáhpáhusaid birra mat sáhttet leat heaggaváralaččat ja čuohtat dearvvašvuhtii. Dakkár ovdamearkkat sáhttet leat:

- Ráđioaktiivvalaš nuoskkideapmi (dehe ávnnas- dehe gássanuskkideapmi man lea váralaš vuoignat sisa).
- Stuora buollin gos juoga sáhtta bávkkehit
- Viiddis terrorfalleheapmi mángga sajiin
- Norga fallehuvvo/soahteáitta

Gii sáhtta oažžut Heahthedieđu?

Eanas ođđa telefovnna sáhttet oažžut heahthedieđuid. Dus ii dárbbáš leat sierra áppa dehe registreret ahte válddát vuostá Heahthedieđu, muhto telefovdna galgá ođasmahttojuvvon ođđaseamos prográmmaiguin. Lassin dasa ferte dus leat 4G dehe 5G neahttaoktavuohta. Heahthediehtu ii golat du diehtokvohta ja dan oaččut nuvtta.

Makkár lea oaidnit/mot gullo Heahthediehtu?

Telefovna sparaida ja čuojaha alla, sirenalágan jiena. Šerbmii ihtá oanehis čáluš mii muitala dutnje mii dáhpáhuva ja maid don berret bargat. Jus du telefovnna sáhtta jorgalahttit čálloša jietnan, de sáhtta oažžut dieđu lohkkujuvot jitnosit. Go oaččut

heahtedieđu, de galggat bisánit, lohkat ja guldalit dieđu, ja dahkat dan mii čuožžu dieđus.

Dákkár sáhtta Heahtedieđu iskan oaidnit:



Mot mun dieđán lea go dat dušše iskan, dehe lea go duohta diehtu?

Jus dat lea dakkár iskan, geahččaleapmi, de čuožžu čielgasit dieđus ahte dat lea dušše iskan. Go lea dakkár iskan, de dieđihuvvo dat buori áiggis, ja dábálaččat čađahuvvojit diibmu 12:00s nuppi gaskavahku ođđajagimánus dehe nuppi gaskavahku geassemánus.

Manne mii oažžut dan dál?

Mis leat juo vuogádagat maid bokte sáddejuvvo diehtu buohkaide geat orrot Norggas jus čuožžila heahtedilli. Don soaittát juo gullan dan go mii iskat tyfovnaid (girdialárpma)? Dan alárpma gullet sullii bealli buot olbmui geat orrot Norggas. Dás ovddos guvlui sáddegoahit maiddái dieđu mobiilatelefovnaide, nu ahte vel eanet olbmot oažžugohtet dieđu jus čuožžila duodalaš dilli.

Lea go várálaš? Lean go mun vára vuolde?

Ii leat várálaš oažžut iskandieđu. Dat mearkkaša dušše dan ahte mii iskat vuogádaga, ja iskat doaimá go dat nu go galgá. Jus don oaččut iskandieđu, de don it dárbbáš bargat maidege.

Jus don oaččut albma Heahtedieđu (ii iskan), de lea danne go juoga sáhtta leat várálaš. Dalle fertet lohkat dieđu ja dahkat dan mii čuožžu dieđus.

Maid galggan bargat jus oaččun heahtedieđu?

Jus don oaččut Heahtedieđu telefvdnii, de fertet lohkat dieđu ja dahkat dan mii čuožžu dieđus. Ráđit dasa maid berre bargat leat iešguđetláganat dilis dillái. Don sáhtát geahččat ovdamearkkaid ráđiide dáppe: Nødvarsel.no

Jus don it ipmir dieđu, de sáhtát geahččat čuožžu go mihkkege mediain (neahttaaviissas, TVs dehe guldalit rádio). Jus don it sáhte/máhte lohkat, de sáhtát geavahit šearbmaloški. Don sáhtát maid váldit oktavuoda muhtumiin gii sáhtta veahkehit du ipmirdit dieđu. Dat sáhtta leat rávisolmmoš, divššár/doarjaveahkki dehe eará olmmoš geasa don luohat. Buot dieđut mat sáddejuvvojit olbmuid biddjojuvvojit maid dáppe nødvarsel.no siidui nu ahte sáhtát lohkat daid doppe. (Dat mearkkaša maid dáppe dan ahte sii geat eai ieža leat ožžon dieđu, jus sii ovdamearkka dihte leat dan guovllu olggobealde gosa diehtu lea sáddejuvvo, sáhttet fitnat dan siiddus ja lohkat dieđu).

Maid galggan bargat jus boahat heahtediehtu dalle go lean akto?

Lea vuogas šiehttat váhnemiiguin/luohttevašolbmuiguin ovddalgihtii maid galgá bargat jus ii oaččo oktavuoda guđet guimmiin. Gánske lea vuogas šiehttat deaivvadit ruovttus dehe muhtun eará bearrašii gullevaš olbmo luhtte?

Mot mun dieđán goas fas lea oadjebas dilli?

Jus don oaččut heahtedieđu juoidá fáhkka ja duođalaš dáhpáhusa birra mii dáhpáhuvá das lahka, de oaččut ođđa dieđu jus dilli rievdá/dehe ii leat šat várálaš.

Sáhtta go bissehit dieđu oažžuma/dehe dieđihit ahte in hálit dan dieđu oažžut?

Dakkár dieđuid, mat gusket eanemus duođalaš dáhpáhusaide, ii leat vejolaš bissehit oažžumis. Dieđuid, mat gusket unnit duođalaš dáhpáhusaide, lea vejolaš bissehit. Dalle rievdadat daid válljemiid mat leat telefvdnnas. Mot dan dahká rievddada telefvdnnas telefvdnii, muhto dat sierranas gálvolágideaddjit leat čilgen dan iežaset geavahančilgehusain. Eatnasiin gávdnojit dat válljemat telefvdnna válljemiid vuolde mat gusket dieđuid ja/dehe heahtedieđuid dieđiheapmái.

Mus lea dakkár telefvdna mii ii sáhte váldit vuostá Heahtedieđu. Mot mun dalle oaččun dan dieđu?

Heahtediehtu mobiiltelefvdnii boahat *lassin* daid eará dieđihanvugiide maid atnet go dieđut sáddejuvvojit álbmogii. Go lea čuožžilan albma duođalaš dilli, de addojuvvo diehtu sihke árbevirolaš ođasmediaid, rádio ja sosiála mediaid bokte. Go čuožžila stuora ja hui duođalaš dilli, de adnojuvvo maid dáppe tynonrusttet (girdialárbma).

Mun in ipmir lohkos mii lea čállojuvvo dárogillii/engelasgillii. Maid mun dalle bargan go boahat Heahtediehtu?

Dalle fertet váldit oktavuoda muhtumiin gii veahkeha du ipmirdit dili. Buohkat sáhttet iskat nodvarsel.no ja lohkat dieđuid mat leat sáddejuvvo olbmuid, vaikko sii eai leat ge dan guoskevaš guovllus.

Garra dieđihanjietna ii leat buorre munnje (ovdamearkka dihte balu, *PTSD* (*streassareakšuvdna váttuid*) ja *garra autisma dihte, rašši jienaid vuostá dehe eará dilálašvuodaid dihte*). Jus it hálit oažžut dieđu, de fertet jáddadit telefonna áibbas. Ii leat ávki vuolidit jiena, dehe bidjat dan jienátkeahces dássái. Duođalaš heahtediehtu bohtá alla jienain ja sparaida vaikko don leat telefonna bidjan jaskes dássái dehe vuolidan jiena.

Vuogádaga iskamat čađahuvvojit dábálaččat gaskavahkku diib. 12:00 ođđajagimánu gaskamuttus ja geassemánu gaskamuttus, ja diehtu dan birra sáddejuvvo buori áiggis. Jus don leat hearke jienaid vuostá, de berret jáddadit telefonna áibbas dalle go vuogádat iskojuvvo dehe bidjat telefonna muhtun eará latnjii.

Mus lea eará riika SIM-koarta go mii lea Norggas. Oaččun go mun maid dieđu?
Jua, buot telefonnat mat leat norgga mobiilanehtas ožžot dieđu. Heahtedieđut sáddejuvojit sihke dáro- ja engelasgillii.

Maid galggan bargat jus vahágis deaddilan/sihkestan dieđu eret ja in šat beasa dan lohkat?

Heahtedieđuid sáhhtá álohii lohkat dáppe, nodvarsel.no. Jus lea duođalaš dilli čuožžilan, de dieđihit buot ođasmediat dan seamma ja NRKas lea sierra ovddasvástádus dieđihit duođalaš dáhpáhusaid birra.

Mot galggan diehtit ahte dat ii leat dušše muhtun gii viggá mu fillet?

Ale raba lijkaid maid don it leat áibbas sihkar gosa láidestit du. Jus eahpidat lea go diehtu albma diehtu, fina nodvarsel.no siiddus dehe iskka muhtun ođasmedia masa luohhtát. Don it dárbbas goassege addit iežat persovdnadieđuid beassan dihte nodvarsel.no siidui.